

jóvátétel és jutalmazás nem szűnik meg és nem relativizálódik, hanem átminősül: az önkéntesség kizár belőle mindenfajta alá- vagy fölérendelést, megvalósul benne a „másság autonómiája“. A „barátom Istenem“ morális közérzetem meghatározójaként segít nekem megtalálnom és megtartanom önmagamot: legnagyobb „büntetése(m)“ az volna, ha elhagyna, mert ezáltal nem immorálissá, hanem amorálissá válnék s erkölcsön-kívüliként léten-kívülivé. „Barátom-Istenem“ szeretete (birtokosként és birtokoltként egyaránt) ezért a legtöbbet jelenti számomra: nélküle magamat sem szerethetem, személyiségem és egzisztenciám veszténem elvesztése által.

„Barátom Istenem“ múlandóságomban is megvigasztal és megtart, még akkor is, ha a földi halálban mindannyian az atyai, anyai szeretet erős, biztonságos támaszát áhítjuk.

Számomra a baráti szeretet is „ugyanolyan“ erős, mint a szülői; barátomra is nyugodtan rábízhatom az életemet, nem csalódhatom benne. Jézusra hivatkozva: „Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért“. (Jn 15, 13)

4) Befejezésül szabadjon megjegyeznem, hogy „vallomásomnak“ nem értem a végére: szerintem a „deo-gráfia“ sohasem érhet véget, a geo-gráfia boldog bizonyosságához, a „terra incognita“-k teljes felszámolásához Istennel kapcsolatban sohasem juthatunk el.

A kétség, a dilemma mindig kísérni fogja a hit bizonyosságait, a jézusi kérdés: „Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?“ — örökké aktuális marad.

Bennem — ha nem számítom ide azt a kétségemet, hogy mindvégig nem Istenről, hanem magamról beszéltem — a kétség mégse ahhoz kötődik, hogy az „én Istenem“ elhagy(hat)na, hanem ahhoz a félelemhez, hogy elveszít(het)em, elhagy(hat)om Ot, hogy egy nap majd magamtól kell megkérdeznem: „miért hagyta el a te Istenedet?“

E perspektívától megrettenve, elbátortalanodva, „gyermekké téve“, József Attilával keresem tovább az „én Istenemet“:

„Mint gyermek, aki bosszút esküdött / és felgyújtotta az apai házat / s most idegenség lepi, mint a köd / s csak annak mellén, aki ellen lázadt, / tudná magát kísérni, elfödött / arcát mutatni szabad mosolyának, — / oly reménytelenül erőlködök, / hogy könnyeimre: erényre találjak. / Világot hamvasztottam el szívemben / és nincs jó szó, mely megrikasson engem, / kuporogva csak várom a csodát, / hogy jöjjön el már az, ki megbocsát / és meg is mondja szépen, micsodát / bocsát meg nekem e farkasveremben!“ / (Mint gyermek. . .)

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

„KINEK MONDANAK ENGEM AZ EMBEREK?“

HOGYAN LATJUK MA JÉZUST?

Jézus és mi. Mi közünk van egymáshoz, a mai kor emberének az akkori kor emberéhez. Nem a múlté-e már Jézus, aki semmiképpen nem talál bele korunkba, sőt akinek lényege korunk lényegével egyenesen

ellentétben áll? Talán azért, mert korunkat meghaladja, s ahelyett, hogy azt mondjuk: immár nem értjük őt, inkább azt kellene mondanunk: még nem értjük őt? Ezután kell jönnie a kornak, a jövőnek, amely kezdi őt keresni, megérteni és megvalósítani életében.

Hadd induljunk azzal a felismeréssel, hogy mi még Jézusig sem érkeztünk el. Az emberek még egyáltalán nem látták meg, hogy ki Jézus, mivel még nem éltek meg őt. Talán mert egészen különleges, rejtélyes és titokteljes? Lehetséges. De inkább azért, mert nagyon egyszerű és világos. Azért nem látták őt, mert nekik a legközelebbiek vannak a legtávolabb s betelik rajtuk a példabeszéd: Az embereket bántja, hogy az igazság olyan egyszerű.

Úgy gondolták, hogy Jézus vallásalapító, aki valami új istenhitet akart hozni, vagy azt vélték, hogy erkölcs-tanító aki új erkölcsiséget akart adni. Jézus azonban nem vallásalapító és nem erkölcs-tanító. Inkább ellenkezője az igaz: a vallást mellőzte és a morált előőrölte. Annak a fonákságnak akart véget vetni, amelyet addig minden vallás ápolt, annak ti, hogy a vallásnak az ember a maga sajátos élete mellett egy külön kört biztosítson, hogy bizonyos rész, az élet egy darabja felett Isten legyen az úr. Ebből vittek neki áldozatul, ezt teljesen számára tartották fenn. Az élet más köreiben azonban minden istenhívő a saját ura maradt. És ahol a vallás az egész embert akarta igénybe venni, őt feladták a világban való életet, és elidegenedtek a legmélyebb és legvégső rendeltetéstől: embernek lenni.

Holott, maga az élet — vallás. Sőt, még inkább: a vallás helyett — élet. Hogy éljük az életet, amelyet Isten adott nekünk, és emberek legyünk, semmi egyéb, mint emberek, mesterkéeltség nélkül, őszintén és nyíltan.

Jézus magát „emberfiá“-nak nevezte. Tehát világosan és egyszerűen azzal a szóval, ami az ő nyelvén semmi mást nem jelent, mint „ember“. Úgy hiszem, hogy mi sem nevezhetjük másként, mint ahogy Ő magát nevezte: Jézus az emberfia, az ember. És ezzel róla a legmagasabbat és legmélyebbet mondjuk, amit csak egyáltalán képesek vagyunk mondani. De hát ez lenne az a bűvös szó, amely az ő személyének titkát megfejti? Hiszen ezt Ő maga sokszor mondta. Igen, csak hogy ritkán így általános-ságban és minden mellékgondolat nélkül. Sőt, majdnem mindig ellentétben az istenség gondolatával, vagy azzal kapcsolatban. Az egyik oldalon az embereknek nem volt elég, hogy Jézus ember legyen; a másikon meg le akarták húzni a többiek sorába: pusztán csak ember.

Mi pedig azt mondjuk: Jézus az ember. És ezzel nem akarunk semmit levonni személyiségének értékéből, ill. méltóságából. Csakhogy ezt nem szabad hittani formulának venni, mert neki minden formula árt. Ha azért mi embernek nevezük, ez egyszerűen csak kísérlet arra, hogy szóba foglaljuk azt, amit legjobban csak megélni lehet. Mi igazában megvalósítani, helyesebben, Isten által magunkban megélni szeretnénk őt, — és nem formulákba kényszeríteni. Ezért van nekünk ma szükségünk Jézusra. Éppen nekünk modern embereknek, akik vágyakozunk arra, hogy valóban emberek legyünk.

Ha valamit tudunk Jézusról, azt biztosan tudjuk, hogy ismerte az embereket, és az ember belső lényét. Ő valóban tudta, hogy mi van az emberben. Ebből pedig magától következik, hogy Jézus céljára nézve nem volt elégséges az, amit a nevelés és tanítás, az erkölcsi oktatás és felvilágosítás adhat. Mindezzel csupán a felületen maradt volna. Itt csak valami gyökeres megoldás segíthetett: vissza kellett vezetni az embert

önmagához, és pedig a legmélyebbre, léte forrásáig. "Szükség nektek újjászületetek" — így szólt János evangélista szerint Nikodémusához.

Az embernek vissza kellett, és ismételten mindig vissza kell mennie a mély csendességbe és a csendes mélységbe le, mint a magzatnak, mely az anyai szív alatt pihen, hol az élet fogamzott és fejlődik, anélkül, hogy maga bármivel hozzájárulna; hol teremtő erők dolgoznak rajta. Neki csak csendben kell maradnia, hogy azoknak munkája végbemenjen rajta. Szükség, hogy az ember újjászülessék, életének ősforrásából, Istenből. Máskülönben nem lehetne ember. Ebből a mélységből és ősforrásból élt maga Jézus is. Ez a végső alapja emberlétének. Így lett ő nem emberfeletti-ember és nem átlag-ember, hanem az ember. És hozzátehetjük az ősi teremtés-elbeszélés szerint: így lett Isten képmásává.

Minden emberrélel tehát a szó legmagasabb, mondhatjuk jézusi értelmében visszatérés vagy odahajlás az élet alapjához, Istenhez. Ezért érthető, hogy Jézus embersége miért olyan egyszerű: a mélységből tör fel, ahol minden olyan világos és tiszta, képmása annak, akit ő Atyjának nevezett. Amikor ott találta magát az Atya végtelen szeretetében, belső élete újjászületett. Benne megtalálta a legvégsőt, amihez az ember eljuthat, és az egyetlen, amiből élhet: a bizalom és tisztelet érzését. Jézus egyedül Istenben bízott és a legmélyebb tisztelettel hajolt meg előtte. De éppen ebből eredően bízott az emberben s a legmélyebb tisztelettel viseltetett iránta.

Soha sem ismert más életeszközt és más életfeltételeket. Ő már előre és egyedül ebből az alapból élt. Azért nála a bizalom és tisztelet egészen más, mint amit mi értünk e fogalmakon. A különbség nem pusztán mennyiségi és fokozati, mintha neki sok és nagy bizalma és tisztelete lett volna, nekünk pedig kevés és kicsi. Nem, nála mindkettő másnemű volt. Más már eredetüket tekintve, ti. ezek neki adattak. Mivel ő semmit sem akart maga csinálni, és egészen átadta magát a legfelsőbb világakarathoz, akit ő jóságnak és szeretetnek tapasztalt meg, azért benne csendes odaadásban és fogantató feltárulásban — jóllehet egyben heves fájdalmak között — fogamzott és született meg az új emberlény, aki csupa bizalom és tisztelet volt.

Ennek a származásnak megfelelően teljesen egynek tudta magát az Atyával, és mert magát tőle teljesen függőnek érezte, Isten iránti tisztelete nem lehetett más, mint feltétlen hozzájárulás Isten világkormányzásához és vezetéséhez. Innen fakadt magatartásának és cselekedetének jellege. Nem lehet ezt másként és találóbban jellemezni, mint ahogyan a negyedik evangélista mondhatja vele magával: „Az én eledelem az, hogy annak akaróját cselekedjem, aki elküldött engem, és az ő dolgát elvégezzem“ (Jn 4, 34). Azzal a nagy mindenhatósággal szemben amely egyben igazság és jóság, Jézus benső magatartása nem lehetett más. A bizalom és tisztelet a legemberibb, ami csak lehetséges.

De nem lehetett más az emberekkel szembeni bizalma és tisztelete sem. Nem lehetett gépies eszköz, amely velük és rajtuk akar valamilyen célt elérni. Hanem a szó igaz értelmében vett vallásos magatartás az ember lényegével való legbensőbb rokonság érzete és tudata. Csak aki így közelített az emberhez, juthat valóban közel hozzá; mert egyedül csak az hatolhat be abba a mélységbe, ahol a másik részéről is bizalmat és tiszteletet ébreszt. Csak így fedezi fel és érzi mindkettő a kölcsönös belső összetartozást és szeretetet.

Így tárta fel Jézus azokat a belső életfeltételeket, amelyek mellett emberek lehetünk és embereként élhetünk.

De vajon, megismerhetjük-e őt, mert igazi alakját hiába keressük a világtörténelemben vagy az emberiség művelődéstörténetében. Használták ugyan az ő nevét, de rendszerint visszaéltek vele.

Nem marad más választásunk, mint visszamenni abba a korba, amelyben élt, és ott keresni meg őt. De akkor újabb kérdés merül fel: Hova kell mennünk, hogy életét a maga eredetiségében és valóságában láthassuk? Hiszen úgyis csak mások szemeivel láthatjuk, azoknak a szemeivel, akik az ő képét nekünk megrajzolták. És nem olyanak látta-e mindenikük, amilyennek látni kívánta? Akkor is, amikor az emberekhez személyesen közel volt, nem volt-e élete meg nem értett, magányos élet, — köztük élve, reájuk nézve is idegen?

Kezünkben van az ő személyének rajza, amit tanítványai adtak, de csak úgy, amint őt felfogták és megtapasztalták. Ennélfogva az ő leírásuk nem egyszerű életrajz, hanem egyszersmind „evangélium“, de nem magától értetődően az az evangélium, amelyet Jézus hirdetett, hanem az ő evangéliumuk Krisztusról, a Messiássá lett Jézusról, mint a világ számára adott üdvüzenetről.

A tanítványok gyülekezete csak úgy volt képes személyében megérteni őt, hogy helyet jelölt ki neki a saját vallásos gondolatvilágában: Izrael országának és jövőendő reményeinek körében. Az ősgyülekezet tehát úgy hirdette őt, mint Messiást, azaz, mint a prófétai jövődölések betöltőjét, mint megvalósítóját azoknak a terveknek, melyeket Isten az ő népével szemben táplált. És amit az atyáknak az Ótestamentumban lefektetett hitén túl — Isten nagy hallgatásának idején, amikor a próféták és velük Isten élő beszéde elnémultak —, a zsidó váradalom új reménységeként az utolsó időkre és a világ végére nézve izzó keleti színekkel megrajzolt, az első gyülekezet felfogásában Jézus volt az, akiben a szent vágyakozások képei beteljesedtek és a sóvárgott utolsó idő a maga világkatasztrófájával érvényesülni kezdett.

Személyét gazdagon felékesítették apokaliptikus színekkel, s így elvesztette hűségét és eredetiségét. Ilyen alakban vonult be a görög-római világba. És itt ismét tovább folyt személyének alakítása, új eszközökkel és fogalmakkal, úgy hogy a teológia, az Istenről szóló tanítás nemsokára krisztológiává, Krisztusról szóló tanítássá lett és az is maradt a keresztény egyházban.

Minket azonban most kevésbé érdekel, hogy mit mondott Jézusról egyik vagy másik nagy teológus és zsinat, mert hitünkre, de még inkább életünkre nézve egyedül csak annak van értéke, hogy mi hogyan látjuk őt és mit jelent számunkra. A mai gondolkodó embernek kell legyen annyi bátorsága, hogy az egész folyamatot mellőzni tudja, s közvetlenül az ő egyszerű és tiszta személye elé lépjen.

Őt megismerni más források tehát nem állnak rendelkezésünkre mint az evangéliumok. Megszoktuk, hogy ezekben egyfajta Jézus-életrajzot lássunk. Am aki arra vállalkozik, hogy pl. Márk evangéliumát legalább egyszer végigolvassa, csodálkozva fogja észrevenni, hogy egy ilyen Jézus-életrajzhoz szükséges anyag egyszerűen hiányzik. Amit ott találunk, azok csupán töredékek, emlékirati feljegyzések Jézus életéből, rendszertelenül egymás mellé helyezve. És ahol úgy látszik mintha időrendi összefüggés volna, már az ilyen kifejezések, mint: „és jöttek... és hozának oda gyermekeket... valának pedig az úton...“ stb., elárulják, hogy a valóságban az oknyomozó történeti összefüggés hiányzik.

Amit az evangéliumok róla megőriztek, bárcsak egyedi és összefüggés nélküli elbeszélések, mégis mindenikükben ugyanaz a jellemrajz.

Csak töredékes szavak és hasonlatok, de mindig ugyanaz a szellem. Tehát a hagyomány töredékes ugyan, de egy egész, egységes élet töredéke. Ezért alig van minket közelebről érintő kérdés: mi volt Jézus önmagában? hogy ezáltal alakja megmaradjon számunkra a maga tisztaságában és egyszerűségében.

Mit nem adnánk, ha Jézus lelkébe mélyebben tekinthetnénk, mint amennyire tudunk, mint amit ő megengedett nekünk. Ez a kívánság nem volt mindig olyan erős, mint éppen napjainkban. Régebben inkább felülről induló spekulatív magyarázatokkal igyekeztek maguknak megnyugvást szerezni. A mai nemzedék azonban megtanulta tisztelni a valóságot, és így a lélekhez is a maga valóságában akar hozzáférközni.

Ezért törekszünk arra, hogy Jézus személyét megszabadítsuk a hit-tani elméletek köréből, és ellessük, áhítatosan kihallgassuk az ő lelkét, benső világát, úgy amint az a valóságban volt. De mintha távol akarna tartani magától. Csak ritkán lebbenti meg a fátylat, amely mögött az ő belső élményei lefolytak. S néha, midőn szavai betekintést engednek az ő gazdag szellemébe, szeretnénk behatolni a végső forrásig és felfedezni személvisége titkát, mert hiszen senki sem ismeri őt, dacára azoknak a formuláknak és neveknek, amelyeket reá ruháztak. Igaza van neki: „Senki sem ismeri a fiút, csak az Atya“ (Mt 11, 27). S úgy van velünk is, akik gyermekségünk óta vele nőttünk fel, mint honfitársaival Názáretben: „Honnan veszi ez mindezeket?“ (Mk 6, 2) — kérdezzük.

Jellemző Jézus magatartására, hogy lelkének legmélyebb élményeit nem engedi át a szavaknak. Egviki tanítványa sem tud értesítést adni azokról a meghitt órákról, amelyekben szívét teljesen és tartózkodás nélkül kiöntötte. Ha életében döntő elhatározások előtt állott, a magánvba vonult, a pusztába, a hegyekbe és ott maradt egész éjszaka vagy gvakran napokon keresztül. Hogy ezeket a csendes, szent éjszakákat mivel töltötte, nem tudja senki. Ezek voltak az Atyával való érintkezésének az órái, a nagy, benső élmények pillanatai, amelyekben az Istennel való közössége szorosabbá vált, amelyekben ez a látható világ reá nézve mintegy eltűnt, és lelke bemerült az Isten láthatatlan életébe. Ő, aki tanítványait és követőit is a belső szobájukba küldte imádkozni, maga is ritkán imádkozott másként mint csendes elvonultságban.

Azért áll előttünk alakja olyan napsugarasan, tele derűvel, határozottan és tisztán, mert lelkének tusait és háborgásait elrejtözve győzte le. Mikor ismét az emberek közé lépett, harcai már mögötte voltak, megívta őket. Szavaiban ugyan még ott érzik a személyes tapasztalat és élmény, de amikor a lélek mélvéről a napvilágra lépnek, akkor már a személyes és egyéni leválnak róluk, mert annak az általános célnak a szolgálatában állanak, amit Jézus hivatástudatának mondhatunk.

Am mindezek ellenére mégis azt kell mondanunk, hogy Jézus az ő tiszta öntudatát és belső tapasztalatát oly élesen és határozottan juttatta kifejezésre életének általunk is látható oldalán, hogy lehetővé válik számunkra behatolnunk az ő lelki életébe.

Az erre való kísérletet életének első nagy fordulópontjánál kell kezdenünk, amikor a nyilvánosság elé lép. Ez az ő megkeresztelkedése a Jordánban, Keresztelő János által. Az evangéliumok tudósítása szerint ehhez a külső eseményhez egy látomás társult. Jézusban kétségtelenül az a nagy, ami egyben őszinteségének és igaz voltának is a biztosítéka, hogy ő nem hivatkozik ezekre a hangokra és látomásokra, amelyeket senki sem ellenőrizhet. De hogy ő maga mégis látta-e, vagy hallotta-e, nem tudhatjuk. Mi volt Jézus élménye a keresztségkor? „Látá az egeket

megnyilatkozni, és a Lelket mint egy galambot ő reá leszállani; és szózat lön az égből: Te vagy az én szerelmes fiam, akiben én gyönyörködöm“ (Mk 1, 10—11). Azt kell mondanunk, hogy ez a hang felelet volt Jézusnak eddigi élete kérdéseire. Eddigi belső élete lezárult. Leke, miután eddig mintegy hullámokon hányatott nem tudva hova, merre, — most biztos talajra ért.

Jézus osztozott kortársaival atyái hitében, de lelkében egyre erősebbé és határozottabbá vált a felismerés, hogy minden Isten kezéből jön. Minden ami látható, egy láthatatlan lét jelentkezése. Minden teremtmény a teremtőt hirdeti. Minden ember gyermeke az Istennek. De akkor nincs-e az anyagban és a dolgokban maga az alkotó, teremtményekben a teremtő, az emberi szellemben a mindenség szelleme, az életben az egyedül élő?

Nem magát az Isten kezét ragadod-e meg mindenben, ami az ő kezéből származik? A szülőkön, a mindennapi kenyéren, a mezők liliomain és saját testünkön, a lelken és az életen, embertársainkon és cselekvéseinken, munkám sikerén, esőn és napfényen s mindeneken keresztül ami van és történik, nem maga Isten tekint-e rám, és kérdezi: Embernek fia, nem látsz-e és hallasz-e engem? Amit látsz, én vagyok, amit hallasz, én vagyok, amit élsz, én vagyok. Amit világnak mondasz, én vagyok. En vagyok mindig és mindenütt körülöttem, és te bennem élsz és én élek tebenned.

Ez a hang szólt mind észrevehetőbben Jézusban. Kezdett Istenben élni, Istent élte. Ez ugyan nem ment egyszerre, de Isten egyre bizonyosabban gyökerezett lelkébe. Végül ez jutott teljes világosságra a Jordán mellett. Jézus emlékében úgy élt ez mint Isten lelkétől való megragadtatás. Ez volt születésének órája, amelybe a sötétségből a világosságra jutott. Ezekben a pilanatokban lett az ember-Jézus az Atya fiává.

Hogy ő nyilvános fellépése előtt valami nagy dolgot élt át, talán a legnagyobbat, ami ennél fogva lelkét azonnal a legmélyebben megrázta, azt a keresztséget közvetlenül követő megkísértés bizonyítja. Belső életének egyensúlyát még ezután kellett visszakapnia és a reázúduló gondolatok tusái között megtalálnia az utat és célt, mielőtt követné a kapott hívást.

„Te vagy az én szerelmes Fiam!“ — ez a szózat visszhangzott benne a pusztában, ahol életét nehéz körülmények között, mintegy a véletlenre bízva, élte. De hogyan éhezhetik az Atyának fia? Nem volt-e joga megpróbálnia, hogy az Atya valóban benne van-e? Nem kellett volna-e meghallgatnia, ha az ő Fia ezt kéri tőle: ezek a kövek változnak kenyerekké? Hiszen künn a világban is az volt a nagy kérdés, ami a szívekből feltört: mit együnk? A kérdés, amelyért folyt minden munka és küzdelem, s amely gúzsba kötötte a szellemi életet. Nem kellett volna véget vetni az örök sóvárgásnak s az embereket szabaddá tenni a magasabb dolgok számára? Itt van a kenyér, amennyi csak kell, Isten küldi nektek általam. Az lesz Isten országa, hogy az emberek jólakjanak és gondtalanul éljenek. Így jövendölte a próféta is.

De Jézus felismerte e gondolat kísértő voltát. Ennek engedni, annyira volna, mint megtagadni Istent, akit ő élt. Ha eljön Isten országa, maguknak az embereknek kell felismernök, hogy nem csak kenyérrel él az ember, hanem Isten jóságából. Ez az, ami teremti és fenntartja az életet s nem a kenyér. Minden külső eszköz, ami az életet táplálja, csak azáltal teszi, mert az Ő ereje van benne, mert ő ezt úgy akarja.

Kenyér nélkül is, szükségek közepette is, Isten kezében van az élet. Csupán csak általa, az egyedül élő által él az ember. Így tapasztalta Jézus az Istent és tapasztalata által győzedelmeskedett a kísértésen.

A kísértő szava így folytatta: Te vagy, akinek bizonyóságot kell tenned az Istenben való feltétlen bizalomról. Ennek eredményét azonban meg is mutathatod. Rajtad kell, hogy megtanulják: igen, félelem nélkül bízhatja magát mindenki Isten kezére. Ő nem enged elesni és aláhanyagolni: ha leugrasz a templom tetejéről, nem fogsz megsérülni. Mindenestől Isten kezében vagy. Mennyire meg fogod nyerni az embe-
reket, ha ismételten ilyeneket mutatsz nekik! S a te hivatásod nem az, hogy megnyerd őket Istennek?!

Jézus ezen is úrrá lett. Engedni neki, annyit jelentett volna, mint próbára tenni Istent. Az ő Atyja azonban nem azt parancsolta neki, külső, hatalmas cselekedetekben és csodákban mutassa meg őt, hanem egyszerűen azt, hogy élje az életet, amit neki adott.

Jézus csak az ő Atyja kezeire akart nézni. Ha látta, hogy ő munkálkodik: eljöttnek érezte az időt, hogy ő is munkálkodik. Az Istent, akit ő saját emberségében hordozott, testében és lelkében, szívében és agyában, azt akarta élni.

A régi nemzeti istenfogalom és az Atya harcoltak egymással a lelkében. És az Atya kiszorította végérvényesen a másik fogalmat lelkéből. És ő gyorsan végzett a kísértéssel: „távozz tőlem Sátán!“ Alig érintette lelkét, csak mint a harag felhője vonult át rajta.

Mostantól szilárd és biztos az ő Istenében, minden dolgok alapján és életében. Lelke mélyen beleágyazódott és többé semmi vihar sem téphette ki belőle gyökereit. Isten valóságos voltáról az ő teremtői s egyszersmind atyai gondviselése győzte meg, amint azt naponként tapasztalta. Sokkal kevesebb szolgálatot tett neki e tekintetben a történelem. Az élő Istent abban találta meg, ami van, és nem abban, ami volt.

Amikor így szólt: Isten az én Atyám, ez nem csak az ő lelkében végbement változást jelentette, nem csak új hitet, hanem új látásmódot, világszemléletet is egyben. Ezért nem aggódott a holnaptól. Neki sokkal erősebb biztosítékai voltak a világ fenntartásáról mint a természeti erők és törvények mechanizmusa. S ez az ő Atyjának személyes akarata volt. Ő ha a virág kelyhébe nézett, Isten arcába nézett. Ha az őgi madarak röptét figyelte, úgy köszöntötte azt, mint az isteni élet kijelentését. Innen az ő feltétlen, gondot nem ismerő bizalma. Nem ismert semmi félcimet, aggodalmat testéért vagy életéért. Amit hallgatóinak mondott: étel, ital, ruházat, mindebben részetek lesz, mert a ti mennyei Atyátok tudja, hogy mindezekre szükségetek van. Ez a bizonyosság számára önként értetődő volt és előfeltétele az ő egész életfolytatásának.

Jézus az embert is Istenből kiindulva élte meg. Ezért Isten szemével nézte. A teremtő szemével, aki az embert saját képére teremtette. Ezt a nemes-levelet, melyet a törvénytudók és teológusok az ember elleni vádiratok és bűnvádak kötegeibe csomóztak, ezt kutatta ki és tette első helyre. Azóta mindenkinek, aki valamivel vádolja az embert, először ezt kell olvasnia. Jézus mély meggyőződéssel hitt az ember igaz, érintetlen és mocsoktalan énjében. Meglátta az ember fejéről lezuhant koronát, felvette és visszahelyezte s ezzel visszaadta az ember méltóságát és öntudatát.

S mindezt azért, mert szerette az embereket. A mások személyiségét úgy vette fel magába, mint a saját magáét anélkül, hogy ön-

magát feladta volna. Azért számára a szeretet nem volt teher, nem feladat vagy kötelesség, sőt inkább mint a levegő, amely nélkül nem lélegezhetett. Ez adott neki erőt és bátorságot ahhoz, hogy az embereket Isten szemével nézze, az Atya szemével, aki szereti az ő embergyermekait.

Jézus úgy élte az embereket, mint akik szeretetre szorulnak. És ez a szeretet volt az ő hivatástudatának szükséges feltétele, kísérője. Mert ez adta meg az emberekért végzett munkájának jogosultságát és igazolását. Egyedül csak ez adta meg azt a bizonyosságot, hogy munkáját valóban az emberekért, az ő javukra végzi.

A kérdésünk marad, talán megválaszolatlanul: hogyan látjuk ma Jézust? Az előadás nem akart egyebet, mint az ő életének tiszta, mély vizéből, amely az örökkévalóság csendjébe rejtőzve folyt, mai életünk törékeny poharába felfogni néhány cseppet. Tudjuk, hogy a tengert marékkal ki nem meríthetjük. De azért merítünk, hogy legyen nekünk legalább egy marékkal, amivel lelkünk szomját eloltsuk s erőt nyerjünk a jelenre és jövőre.

KEDEI MÓZES

AZ EGYÉNI MEGÚJULÁS SZÜKSÉGE

A történelem jégverésének szenvedő alanyai vagyunk, egy összeomlott rendszer romjain állva számbavesszük, megvizsgáljuk és értékeljük életünket. Egyházunk is érezte, hogy őszinte önvizsgálat nélkül, a mintegy két emberöltőt átfogó könyörtelen elvomás értékelése nélkül nem lehetséges a megújulás sem egyéni, sem közösségi vonatkozásban. A megtörtént dolgokat meg nem törtéنتté tenni nem lehet, de a jövőre nézve tanulsággul szolgálhatnak. A diktatúra évei felmérhetetlen rombolást végeztek tudatunkban, lelkünkben, nyoma ott maradt sejtjeinkben, gondolkozásunkban és életformánkban. Hasonlók vagyunk ahhoz az emberhez, akit kiengednek a börtönből, s ezzel elnyeri fizikai szabadságát, de lelkén még ott hordozza a rabság bilincseit. Az egyén hajlandó a felelősségét a körülményekre háritani, mondván: én sem úszhattam az árral szemben. Megújulás csak úgy van egy közösségben, ha előbb az egyének elvégzik az önvizsgálat, számvetés, értékelés munkáját.

Az elnyomás évei alatt életünk tele volt szorongással, félelemmel, testi és lelki nyomorúsággal. Már-már az volt az érzésünk, hogy hozzánk a napsugarak is csak szögesdróthálón és vámvizsgálaton át érkezhettek. Egyházunk elveszítette földjeit, épületeinek jelentős részét, amelyek az anyagi fedezetet jelentették. Az ördögi hatalom ezzel nem elégedett meg, közösségünk élő kereteit, nemzeti létünk erős várait akarta szétrombolni, megsemmisíteni. Egyre kevesebben maradtak azok, akik tartották a lelket bennünk, akiknek lelkében égett még a remény lámpása. A félelem fogaink mögött zárta a tiltakozást, a lázadást, az igazság ki-